

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-28>

УДК 336.1:332.1

Рибіна Лариса Олександрівна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи і страхування,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7959-8794>

Larysa Rybina

Sumy National Agrarian University

РОЛЬ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ ЯК ФАКТОРУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

THE PUBLIC FINANCE PLAYING A PART IN THE DEVELOPMENT OF FINANCIAL INCLUSION AS A FACTOR OF ENSURING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS

Анотація. Стаття присвячена питанням обґрунтування ролі публічних фінансів в розвитку фінансової інклюзії як фактору забезпечення стійкого розвитку сільських територій України. Автором визначені передумови розвитку фінансової інклюзії сільських територій згідно із Стратегією розвитку фінансового сектору України, до яких віднесено: наявність інфраструктури для надання фінансових послуг, затребуваність, якість і корисність фінансових послуг, фінансова грамотність, опосередкована роль у формуванні яких належить публічним фінансам. В статті сформульовані принципи інклюзивного розвитку сільських територій, які забезпечують широкий доступ органів місцевого самоврядування, сільського бізнесу та сільського населення до джерел фінансового забезпечення стійкого інклюзивного розвитку сільських територій.

Ключові слова: публічні фінанси, фінансова інклюзія, стійкий розвиток, сільські території, критерії фінансової інклюзії, принципи інклюзивного розвитку.

Summary. The article is devoted to the issues of substantiating the role of public finances in the development of financial inclusion as a factor in ensuring the sustainable development of rural areas of Ukraine. Accordingly, the purpose of the study is to justify the role of public finance in the development of financial inclusion of rural areas in Ukraine, as well as to determine the principles of forming a system of financial support for sustainable inclusive development of rural areas. At the heart of inclusiveness are the ideas of humanization, individualization and uniqueness of the human personality, the formation of an equal attitude towards different people regardless of their social status, gender and age characteristics, physical and psychological characteristics. Its purpose, first of all, is to provide conditions for the social development of rural areas, reduce the level of stratification of society, and solve the problems of demography and ecology. The author defined the prerequisites for the development of financial inclusion of rural areas in accordance with the Strategy for the Development of the Financial Sector of Ukraine, which include: the availability of infrastructure for the provision of financial services, demand, quality and usefulness of financial services, financial literacy, the indirect role in the formation of which belongs to public finance. Expanding the financial capabilities of the population, enterprises and organizations of rural areas accelerates the speed and volume of loans, money transfers, payments, insurance services, access to the formation and use of savings. These processes immanently initiate the formation of a stable financial system, which, in turn, determines the development trajectory of both rural areas and the national economy as a whole. Based on this, the author formulated the key principles of the formation of a system of financial support for the sustainable inclusive development of rural areas, which ensure wide access of local self-government bodies, rural businesses and the rural population to sources of financial support and are of practical importance for the formation of a financial and credit mechanism for the implementation of the strategy of inclusive development of rural areas.

Keywords: public finance, financial inclusion, sustainable development, rural areas, criteria for financial inclusion, principles of inclusive development.

Постановка проблеми. Накопичені і не вирішені системні та поточні соціально-економічні проблеми сільських територій за часи незалеж-

ності України стали причиною їх деградації. Через природне скорочення життя сільського населення та прискорення його міграції в міста

триває постійне скорочення населення сільських територій. За статистичними даними за період 1991–2021 рр. чисельність сільського населення в Україні зменшилась майже на 4,3 млн. населення або на 25,6% [1]. Низький рівень життя є однією із головних причин міграції працездатного сільського населення. Світова спільнота у 2015 році на саміті ООН проголосила цілі сталого розвитку, що поєднують економічне зростання з необхідністю ліквідації бідності, нерівності в суспільстві, підвищення екологічного добробуту, у тому числі і в рамках реалізації концепції забезпечення соціально-економічного та екологічного добробуту майбутніх поколінь. Необхідність ліквідації нерівності та максимального залучення всіх соціальних та демографічних груп у процесі створення та розподілу кінцевого валового продукту передбачає напрямком інклюзивного економічного зростання. В умовах відсутності доступу до фінансових ресурсів економічний розвиток неможливий, що створює причини бідності, нерівності доходів. Відповідно, розширення доступу сільських територій до фінансових продуктів та послуг (фінансова інклюзія) сприяє розширенню їх економічних можливостей та підвищує стійкість. У свою чергу, результатом розширення економічних можливостей сільських територій є наповнення місцевих бюджетів, які є головним джерелом фінансового забезпечення стійкого розвитку сільських територій. Тому представляється важливим проаналізувати передумови та роль публічних фінансів у розвитку фінансової інклюзії, її вплив на стійкий розвиток сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У світі фінансова інклюзія розглядається як актуальний напрямок розвитку економіки в аспекті вирішення питання подолання бідності – однієї із цілей сталого розвитку, проголошених ООН. Результати досліджень впливу фінансової інклюзії на формування моделі інклюзивного економічного розвитку, в тому числі сільської місцевості, були висвітлені у працях зарубіжних та вітчизняних науковців. Зокрема, в працях [2; 3] визначається роль фінансової інклюзії, а саме: доступність фінансових послуг, можливість залучення джерел фінансування і оптимізація фінансових потоків, в розвитку економіки. Поняття фінансової інклюзії та взаємозалежні детермінанти її забезпечення досліджували Запорожець С.Г. [4], Тимків А.О., Сидор Г.В. [5], Парубець О.М. та інші [6]. Цимбалюк І.О. акцентувала увагу на оцінці впливу фінансової децентралізації на інклюзивний розвиток регіону [7], а інклюзивний сільський розвиток, його складові та умови до його переходу в Україні досліджувала Бородіна О.М. [8]. Фінансова інклюзія, незважаючи на широке висвітлення в сучасній економічній літературі та пильну увагу з боку центральних банків та міжнародних організацій, зали-

шається в центрі уваги як науковців, так і інших заінтересованих сторін. Невирішеними залишаються питання ліквідації нерівності і максимального залучення населення сільських територій у процес їх стійкого інклюзивного розвитку.

Метою статті є обґрунтування ролі публічних фінансів у розвитку фінансової інклюзії сільських територій в Україні, а також визначення принципів формування системи фінансового забезпечення стійкого інклюзивного розвитку сільських територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стійкий інклюзивний ріст, який покликаний забезпечити збільшення доходів сільського населення одночасно із ростом його економічних можливостей, рівня захищеності і якості життя є новою парадигмою розвитку сільських територій. Ідеологія інклюзивного розвитку спрямована на збереження і примноження сільських територій, створення умов для бажаючих жити і працювати на селі [7]. В основі інклюзивності лежать ідеї гуманізації, індивідуалізації та унікальності людської особистості, формування рівного ставлення до різних людей незалежно від їх соціального стану, гендерних та вікових ознак, фізичних та психологічних особливостей. Її метою, насамперед, є забезпечення умов для соціального розвитку сільських територій, зниження рівня розшарування суспільства, вирішення проблем демографії та екології.

Поняття фінансової інклюзії з'явилося на основі концепції, згідно якої розвиток повинен поширюватись на всі інші сфери, а не тільки на рівень ВВП, забезпечуючи тим самим стійкий розвиток. Фінансова інклюзія, що забезпечує простоту доступу, доступність та наявність фінансових послуг для всіх верств суспільства, має різні переваги для економіки, оскільки вона може підвищити ефективність розподілу ресурсів та одночасно скоротити неформальні джерела кредитування [5]. На думку Бидик А.Г., забезпечення сільських територій фінансовими ресурсами зводиться до їх достатнього формування та акумуляції всіма об'єктами сільських територій, подальшому їх розподілі та ефективного використання для задоволення потреб громад та їх розвитку [9]. Отже, фінансова інклюзія характеризується не тільки доступністю фінансових продуктів і послуг, але і залученням економічних агентів (насамперед, домогосподарств і фірм) у фінансовий механізм фінансової системи. Цю ознаку можна назвати важливою характеристикою фінансової інклюзії, оскільки наявність доступу до фінансових продуктів і послуг не означає їх використання економічними агентами через низьку фінансову грамотність, відсутність кредитної історії і доступу до мережі Інтернет, низького рівня доходів тощо. Тому фінансову інклюзію

доцільно розглядати з позиції доступності фінансових послуг і фінансових ресурсів. Відповідно, фінансова інклюзія сільських територій повинна поширюватись на всі об'єкти фінансового забезпечення розвитку сільських територій, до яких Ляхович О.О. відносить: суб'єкти підприємництва, сільське населення, сільські (селищні) ради, сільська інфраструктура побутової та соціальної сфери села, земля та природне середовище [10].

Досягнення цільових показників національних пріоритетів з підвищення рівня і якості життя сільського населення і забезпечення зайнятості на селі визначає необхідність модернізації фінансово-економічного механізму розвитку сільських територій на принципах інклюзивного розвитку. За словами Дяченко С.А.: «ключова роль у поліпшенні добробуту та розширенні можливостей людей відводиться державним фінансам» [11], які є складовою публічних фінансів. Отже, публічні фінанси грають опосередковану роль у розвитку фінансової інклюзії.

Відповідальність держави за розвиток фінансової інклюзії визначається тією роллю, яку вона грає у процесі залучення коштів на створення сприятливого для всіх верств населення без обмежень середовища, що має важливе значення як для самої країни, так і для державних та місцевих структур. Основними важелями впливу є:

- забезпечення контролю процесу розвитку діяльності в сфері публічних коштів, який повинен бути орієнтований на концепцію планомірного розвитку, що базується на визначенні національних пріоритетів;

- формування відповідної інфраструктури, що належить до компетенцій органів влади та є основою для будь-якої соціально-економічної діяльності, у тому числі та у сфері фінансової інклюзії;

- втручання у необхідних випадках держави насамперед з метою реалізації капіталоемних проектів, розміри яких найчастіше перевищують можливості заінтересованих підприємців осіб у підприємницькому секторі для розвитку та створення необхідної інфраструктури для соціально значущих проектів фінансової інклюзії сталого розвитку сільських територій;

- державна підтримка сталого розвитку сільських територій, що безпосередньо впливає на обґрунтування рішень щодо обсягу інвестицій (галузеві проекти та програми розвитку, що розробляються за підтримки держави, є найбільш інвестиційно привабливими).

Критерії фінансової інклюзії, такі як: умови доступу до фінансових продуктів і послуг, їх якість, можливості використання, вплив на зміни добробуту населення лежать в основі стратегічних цілей реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, а саме, фінансової інклюзії, яка посідає одне із центральних місць

серед стратегічних напрямків розвитку фінансового сектору України. Зокрема, Стратегією передбачено вирішення проблемних питань інклюзивного розвитку у фінансовій сфері: «підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами, посилення захисту прав споживачів фінансових послуг, підвищення фінансової грамотності населення» [12], в тому числі, населення сільських територій.

Фінансова інклюзія стійкого розвитку сільських територій залежить від багатьох факторів, які мають вплив на створення умов і рівних можливостей сільського населення, доступу до ресурсів та їх участі у забезпеченні стійкого розвитку сільських територій. Розвиток фінансової інклюзії (доступності) сільських територій згідно із Стратегією розвитку фінансового сектору України неможливий без врахування відповідних факторів. По-перше, це наявність і розбудова відповідної інфраструктури, яка повинна забезпечити фізичну можливість одержання фінансових послуг споживачам, наприклад, через банкомати, платіжні термінали, операторів зв'язку, поштові відділення, страхових і платіжних агентів, мобільні телефони чи мережу Інтернет. На думку Косодія Р.П., основними перешкодами на шляху розвитку фінансової інфраструктури надання фінансових послуг для сільського населення є: низький рівень їх життя, внаслідок, відсутність заощаджень і зростання операційних витрат фінансово-кредитних інститутів; низька щільність сільського населення, низький рівень розвитку енергопостачання, комунікацій і в цілому соціальної сфери, внаслідок, обмеженість диверсифікації фінансових послуг і зростання витрат на вирішення інформаційних проблем [13].

По-друге, затребуваність фінансових послуг, яка пов'язана з рівнем реальних доходів населення, видом та структурою фінансових продуктів, а також наявністю попиту з боку споживачів. Малозабезпечені верстви населення, як правило, обмежені у доступі до фінансових послуг через відсутність банківських рахунків та електронних платежів. Зазвичай вони користуються готівкою. Не маючи доступу до фінансових послуг, які уможливають здійснення заощаджень, запозичень за допомогою формальних інструментів, люди, які не мають банківських рахунків, з меншою ймовірністю здатні знаходити кошти для витрат на непередбачені потреби або інвестування.

В-третьє, якість фінансових послуг. Вона залежить від вартості та умов їх надання, наявності ефективної системи захисту споживачів і довіри до фінансових інститутів.

Четвертим фактором є корисність фінансових послуг та їх вплив на якість життя споживачів, а також їх можливості здійснювати усвідомлений вибір фінансових продуктів.

Настороженість до всього нового з боку фермерів, недостатня фінансова обізнаність і грамотність сільських мешканців є сьогодні перешкодами на шляху розвитку фінансової інклюзії сільських територій. Тому п'ятим фактором є фінансова грамотність. Пандемія і карантинні обмеження у 2020 році показали низький рівень фінансової інклюзії в Україні. Ліквідація банківських філіалів та відділень, особливо в сільській місцевості, а також скорочення тривалості роботи фінансово-кредитних установ спричинили підвищення заінтересованості населення у використанні мобільного банкінгу та пришвидшили розвиток фінтех-проектів з питань віддаленої ідентифікації, цифрових платежів, цифрового кредитного скорингу та андеррайтингу. Про це свідчать дані НБУ, які показують, що у першому кварталі 2020 року кількість безготівкових операцій зросла і склала 85,4% всіх операцій за цей період (більше 1,1 млн. шт. на суму 503 млрд. грн.). Для порівняння аналогічний показник за аналогічний період складав у 2019 році 49,7% [14].

Розширення фінансових можливостей населення, підприємств та організацій сільських територій прискорюють швидкість та обсяги надання кредитів, грошових переказів, платежів, послуг зі страхування, доступу до формування та використання заощаджень. Ці процеси іманентно ініціюють формування стійкої фінансової системи, яка, у свою чергу, визначає траєкторію розвитку як сільських територій, так і національної економіки в цілому. На підставі цього можна сформулювати ключові принципи формування системи

фінансового забезпечення стійкого інклюзивного розвитку сільських територій, складовою яких є принцип фінансової інклюзії (табл. 1).

З метою сприяння фінансового залучення сільського населення та фермерських господарств, необхідно в рамках діючих державних програм розробити систему заходів щодо мінімізації бар'єрів спеціально для сільських територій. При цьому треба враховувати, що головним фактором інклюзивного сталого розвитку сільських територій має стати ефективний розвиток сільської економіки, що буде стимулювати зростання доходів населення та сільського бізнесу, їх відрахувань до місцевих бюджетів, а, відповідно, формувати природну економічну базу для сталого розвитку сільських територій.

Для банківської системи участь у формуванні фінансових ресурсів сільського господарства не привабливо через високі ризики та нестійкі показники рентабельності, що підтверджується самою низькою часткою цієї галузі кредитному портфелі банків. За цієї причини участь держави у підвищенні доступності фінансово-кредитних ресурсів є життєвою необхідністю агробізнесу.

Висновки. Фінансова інклюзія – розширення фінансових можливостей та доступу сільського населення та фермерських господарств до кредитно-фінансових ресурсів – залежить від державної політики, що стимулює попит на фінансові послуги, та підвищує економічну активність громадян і фермерського бізнесу. Для останніх доступ до фінансових ресурсів в цілому є життєвою необхідністю, доступність кредитів дозволяє

Таблиця 1 – Основні принципи формування системи фінансового забезпечення стійкого інклюзивного розвитку сільських територій

Принцип	Зміст
Принцип бюджетної децентралізації	Децентралізація бюджетоутворюючих податків з державного рівня на місцевий; зміна структури міжбюджетних трансфертів від субсидій на користь державних дотацій для збалансування місцевих бюджетів і субвенцій; розширення надання нецільових трансфертів
Принцип фінансової самостійності місцевого самоврядування	Посилення ролі місцевих податків у формуванні доходної частини місцевих бюджетів, закріплення майнових та земельних податків; сплата ПДФО за місцем проживання платника; нарощування доходів від використання комунального майна
Принцип забезпечення фінансової інклюзії	Рівноправність і вільний доступ кожної сільської території чи громади до фінансових ресурсів бюджетів чи позабюджетних джерел способами, які не суперечать чинному законодавству
Принцип громадянської участі в управлінні фінансовими ресурсами	Застосування механізмів ініціативного (партисипаторного) бюджетування в управлінні публічними фінансами; Розвиток взаємного співробітництва органів місцевого самоврядування, сільського населення і суб'єктів господарювання у питаннях стійкого розвитку сільської території, управління фінансами тощо
Принцип соціальної спрямованості	Пріоритет фінансування соціальної сфери, сприяючи таким чином, підвищенню якості життя населення і максимально наближуючи умови проживання до міських
Принцип екологічної значимості	Щорічне комплексне планування заходів, пов'язаних із раціональним природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища, що передбачає відповідні обсяги фінансування. У свою чергу, останні не повинні бути меншими певної порогової величини, яка є індикатором екологічної безпеки сільської території

Джерело: побудовано на основі [7; 8]

бізнесу розширюватися, створювати робочі місця і скорочувати нерівність на селі.

В цілому дослідження показали, що інклюзивна модель сталого розвитку сільських територій вимагає зміни пріоритетів державної політики щодо його фінансового забезпечення. Це зумовлено необхідністю вирішення існуючих соціально-економічних проблем сільських територій і дефіцитом фінансових ресурсів для покращення якості і під-

вищення рівня життя сільського населення. Стратегічними цілями фінансового забезпечення інклюзивного сталого розвитку сільських територій є: забезпечення рівня життя сільського населення не нижче, ніж у місті; підвищення ефективності місцевого самоврядування за рахунок збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів; підвищення доступу сільського населення та фермерських господарств до фінансових ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Демографічна та соціальна статистика. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 25.03.2024).
2. Milana C., Ashta A. Microfinance and financial inclusion: Challenges and opportunities. *Strategic change-briefings in entrepreneurial finance*. 2020. Vol. 29. No. 3. P. 257–266. DOI: <https://doi.org/10.1002/jsc.2339>
3. Saha M., Dutta K.D. Nexus of financial inclusion, competition, concentration and financial stability: Cross-country empirical evidence. *Competitiveness Review*. 2021. Vol. 31. No. 4. P. 669–692. DOI: <https://doi.org/10.1108/CR-12-2019-0136>
4. Запорожець С.Г., Тригуб Ю.П. Екосистема та регулювання фінансової інклюзії в Україні. *Фінансовий простір*. 2021. № 4(44). С. 77–84.
5. Тимків А.О., Сидор Г.В. Фінансова інклюзія як складова відновлення економіки України. *Інклюзія і суспільство*. 2022. Вип. 1. С. 5–14.
6. Парубець О.М., Садчикова І.В., Кальченко О.М., Тарасенко О.О. Фінансова інклюзія як інструмент доступності населення до ринку фінансових послуг країн ЄС. *Економіка, фінанси, право*. 2021. № 1/1. DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2022.1\(1\).3](https://doi.org/10.37634/efp.2022.1(1).3)
7. Цимбалюк І.О. Інклюзивний розвиток регіону в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 336 с.
8. Інклюзивний сільський розвиток в Україні : монографія / за ред. О.М. Бородіної. Київ : НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України», 2020. 257 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/330.pdf> (дата звернення: 31.03.2024).
9. Бидик А.Г. Теоретична структура механізму фінансового забезпечення розвитку сільських територій. *Інноваційна економіка*. 2013. № 3. С. 156–162.
10. Ляхович О.О., Льчук О.І. Джерела фінансового забезпечення розвитку сільських територій України в умовах децентралізації. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 863–867. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/146.pdf (дата звернення: 25.03.2024).
11. Дяченко С.А. Публічні, державні та місцеві фінанси: співвідношення понять. *Держава та регіони. Серія : Державне управління*. 2018. № 4(64). С. 59–63.
12. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_finansovogo_sektoru_ua.pdf (дата звернення: 28.03.2024).
13. Косодій Р.П. Проблеми розвитку фінансової інфраструктури сільської місцевості. *Облік і фінанси АПК: освітній портал*. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/problems-rozvitku-finansovoi-infrastrukturi-silskoi-miscevosti.html> (дата звернення: 25.03.2024).
14. Інтернет-портал PaySpace Magazine. URL: <https://psm7.com/ru/blogs/test-na-prochnost-globalnyj-lokdaun-i-finansovaya-inklyuziya.html> (дата звернення: 28.03.2024).

References:

1. Demografichna ta sotsialna statystyka. [Demographic and social statistics]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian)
2. Milana C., Ashta A. (2020) Microfinance and financial inclusion: Challenges and opportunities. *Strategic change-briefings in entrepreneurial finance*, vol. 29, no. 3, pp. 257–266. DOI: <https://doi.org/10.1002/jsc.2339> (in Ukrainian)
3. Saha M., Dutta K. D. (2021) Nexus of financial inclusion, competition, concentration and financial stability: Cross-country empirical evidence. *Competitiveness Review*, vol. 31, no. 4, pp. 669–692. DOI: <https://doi.org/10.1108/CR-12-2019-0136> (in Ukrainian)
4. Zaporozhets S. H., Tryhub Yu. P. (2021) Ekosystema ta rehulivannia finansovoi inkluzii v Ukraini [Ecosystem and regulation of financial inclusion in Ukraine]. *Finansovyi prostir*, no. 4(44), pp. 77–84. (in Ukrainian)
5. Tymkiv A. O., Sydor H. V. (2022) Finansova inkluziia yak skladova vidnovlennia ekonomiky Ukrainy [Financial inclusion as a component of economic recovery of Ukraine's economy]. *Inkluziia i suspilstvo*, vol. 1, pp. 5–14. (in Ukrainian)
6. Parubets O. M., Sadchikova I. V., Kalchenko O. M., Tarasenko O. O. (2021) Finansova inkluziia yak instrument dostupnosti naseleння do rynku finansovykh posluh krain YeS [Financial inclusion as an instrument of accessibility to financial services of EU households]. *Ekonomika, finansy, pravo*, no. 1/1. DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2022.1\(1\).3](https://doi.org/10.37634/efp.2022.1(1).3) (in Ukrainian)

7. Tsymbaliuk I. O. (2019) *Inklyuzyvnyi rozvytok rehionu v umovakh finansovoi detsentralizatsii: teoriya, metodolohiya, praktyka: monohrafiya* [Inclusive development of the region in conditions of financial decentralization: theory, methodology, practice: monograph]. Lutsk: Vezha-Druk, 336 p. (in Ukrainian)
8. Borodina O. M. (eds.) (2020) *Inklyuzyvnyi silskyi rozvytok v Ukraini: monohrafiia* [Inclusive rural development in Ukraine]. Kyiv: NAN Ukrainy, DU "In-t ekon. ta prohozuv. NAN Ukrainy", 257 p. Available at: <http://ief.org.ua/docs/mg/330.pdf> (in Ukrainian)
9. Bydyk A. H. (2013) *Teoretychna struktura mekhanizmu finansovoho zabezpechennia rozvytku silskykh terytorii* [Theoretical structure of the mechanism of financial support for the development of rural areas]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 3, pp. 156–162. (in Ukrainian)
10. Liakhovych O. O., Ilchuk O. I. (2017) *Dzherela finansovoho zabezpechennia rozvytku silskykh terytorii Ukrainy v umovakh detsentralizatsii* [Sources of financial support for the development of rural areas of Ukraine in conditions of decentralization]. *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 13, pp. 863–867. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/146.pdf (in Ukrainian)
11. Diachenko S. A. (2018) *Publichni, derzhavni ta mistsevi finansy: spivvidnoshennia poniat* [Public, state and local finance: the relationship of concepts]. *Derzhava ta rehiony. Seriia: Derzhavne upravlinnia*, no. 4(64), pp. 59–63. (in Ukrainian)
12. *Stratehiya rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2025 roku* [Strategy for the development of Ukraine's financial sector until 2025]. Available at: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sektoru_ua.pdf (in Ukrainian)
13. Kosodii R. P. *Problemy rozvytku finansovoi infrastruktury silskoi mistsevosti*. [Problems of development of financial infrastructure of rural areas]. *Oblik i finansy APK: osvithii portal*. Available at: <https://magazine.faaf.org.ua/problemi-rozvitku-finansovoi-infrastrukturi-silskoi-miscevosti.html> (in Ukrainian)
14. Internet-portal PaySpace Magazine. Available at: <https://psm7.com/ru/blogs/test-na-prochnost-globalnyj-lokdaun-i-finansovaya-inklyuziya.html> (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 05.04.2024